

BOKELJSKA MORNARICA – ISTORIJSKI PREGLED

„Bokeljska mornarica“ je noviji naziv srednjovjekovne staleške bratovštine pomoraca, od kada je 1859 god. bila obnovljena samo kao memorijalna organizacija za čuvanje tradicija („Plemenito tijelo Bokeljske mornarice“). Prije toga ona, po tradiciji ali bez dokumentacije, datira čak od IX stoljeća. Tokom stoljeća mijenja imena, pa prvi poznati dokument datira iz XIV dok je prvi sačuvani Statut iz XV stoljeća. Bratovštine mediteranskog tipa (Confraternitates, Frataglie, Scole), su profesionalne organizacije, preko kojih su pučani, zanatlije, pomorci i trgovci štitili svoje interese. Duh solidarnosti tih korporacija vladao je na zapadu, ali i u gradovima Dalmacije i Boke, pa su i one bile među nosiocima gradskog društvenog sistema. U imenu iz XIV stoljeća „Pia soladitas naviculatorum Catharensium“ (1353) jasni su termini preuzeti iz rimskih pomorskih korporacija (soladitas, naviculari) što je razumljivo, jer je i tada u gradu Kotoru bio veoma prisutan romanski sloj građana. A kako je spomenuta bratovština u međuvremenu dobila na poklon crkvu Sv. Nikole u Kotoru, prilikom donošenja Statuta iz 1463, god. mijenja naziv u „Bratovština Sv. Nikole mornara u Kotoru“, („Fraternitas Divi Nicolai marinariorum de Catharo“). Manuskript toga Statuta na 72 pergamentsa lista, odražava strukturu organa (skupština, gastald, prokurator, sindici) i njihove kompetencije, karakterističnu humanitarnu djelatnost (pomoć siromašnima, davanje miraza, prevoz tijela umrlom pomorca van grada, pokop), kao i održavanje same crkve i franjevacu u njoj. Pored toga u njemu su, što je izuzetno značajno, navedeni glavni pravci tadašnjih pomorsko-trgovačkih djelatnosti članova Bratovštine: Apilija, Marke, Grčka, Venecija, Dalmacijai, Albanija. Krupna promjena u organizaciji radu Bratovštine nastupila je krajem XV stoljeća, kada u ličnosti Alegreta Nigra 1493. god. Dolazi do fuzije ličnosti lučkog kapetana, koji je nosio titulu „admirala luke“, („Ammiraglio del Porto“), i starešine staleške Bratovštine Sv. Nikole mornara, čija je titula bila „gastald“, („armiratus, gastaldus et procurator in vita“). Pa kako je „admiral luke“, u kog su kao u svog službenika, imale povjerenja mletačke vlasti, zapovjedao četom mornara, i Bratovština je tada pravno stekla i određenu izvršnu i vojnu vlast. Takva pojava nije zabilježena kod drugih bratovština sličnog tipa na istočnoj jadranskoj obali. Otada se u dokumentima sreće i novi naziv ove bratovštine pomoraca, kao „Kotorska mornarica“ („Marinerezza di Cattaro“).

Najznačajnija uloga Kotorske mornarice bila je u organizaciji pomorske privrede, naročito sticanju određenih povlastica u mediteranskim lukama i oslobadjanju od carinskih i drugih dažbina, a posebno u dobijanju prava na stalno pristanišno mjesto i tržišni prostor (npr. u Veneciji na „Piazza dei Schiavoni“, i u drugim lukama). Od 1420. god. te povlastice su se od Mletačke Republike povremeno potvrđivale. Poslije slabljenja srednjovjekovnog ekonomskog korporativnog centralizma i laganog jačanja liberalne ekonomije i kapitalizma, već krajem XVI st. Kotorska mornarica gubi svoje središnje i rukovodno mjesto u organizaciji pomorske privrede Boke, a Perastu Venecija dodjeljuje opštinsku autonomiju i vlastitu organizaciju Mornarice.

U svakom slučaju, historijski ugled i sjaj Kotorska Mornarica stiče naročito preko spomenutih vojnih i izvršnih kompetencija admirala. Ipak, ona je i tada trajno zadržala svoju izvornu i karakterističnu humanitarnu i socijalnu ulogu stare Bratovštine. Pored toga, Mornarica je bila i depozitar normi običajnog prava, pa su njeni članovi najčešće birani kao arbitri u pomorskim sporovima. Oni su, naime, bili upućeni u običajne norme, dobro su poznavali i praksu navigacije. Isto tako su njegovali pažljivu edukaciju pomoraca i to tokom prakse plovidbe. Tako se moglo desiti da se, iz tih tradicija praktičnog i još neinstitucionalnog školovanja, mogao pojaviti kap. Marko Martinović iz Perasta, koji je 1697. god. pozvan u Veneciju da 1697. god. zajedno sa

italijanskim stručnjacima, predaje ruskim boljarima , u doba kada ni Venecija nije imala institucionalno pomorsko školovanje.

Tokom stoljeća srećemo slijedeće admiralove kompetencije:

1. vođenje i stalno ažuriranje popisa mornara, spremnih za vojne i trgovačke djelatnosti;
2. organizovanje pomorske policije u Bokokotorskom zalivu;
3. raznovrsno učestvovanje u pomorskim ratnim akcijama Mletačke Republike, bilo sa kotorskom galijom „ Sveti Tripun Kotorski „, bilo u posebnim akcijama, naročito u borbi protiv piraterije, ili pomaganjem u transportu neophodnih artikala;
4. organizacija državne pomorske poštanske službe;
5. učestvovanje u sanitetskoj službi, uz kontrolu brodova koji dolaze iz krajeva sumnjivih na zarazne bolesti;
6. preuzimanje organizacije proslave zaštitnika grada Kotora sv. Tripuna, od XVI st. I preuzimanje trodnevne vlasti u gradu;
7. pravo traženja amnestije od gonjenja, ili izvršenja kazne za lica koja su to tražila od Bratovštine pomoraca;
8. u vezi sa opremanjem spomenute kotorske galije, ili drugih brodova, admiral je imao glavni nadzor nad Arsenalom u Kotoru, gdje se čuvala oprema i naoružanje.

Za admirala je tokom stoljeća, prirodno, birana ličnost posebnih pomorskih stručnih kompetencija, a od trenutka pretvaranja u memorijalnu organizaciju, osoba društvenog ugleda, koja se, pritom, i u nekoj drugoj struci, bavila nekim ključnim pitanjima prošlosti ili sadašnjosti Mornarice.

Pored admirala, u Bokeljskoj mornarici se birao i „ mali admiral „, dijete od desetak godina, koji u svim javnim nastupima prati admirala, a predstavlja simbol generacijskog kontinuiteta u organizaciji, uz dužnost da osam dana prije svečanosti sv. Tripuna (27 januara) izgovori „ lode „. Radi se o pohvalama („ laudes „) zaštitniku grada , čiji srednjevjekovni latinski tekst nije sačuvan. Biskup Marin Drago ih oko 1700 .god. nanovo sastavlja, pa ih u arhaiočnom prevodu svake godine mali admiral izgovara sa trijema katedrale.

Još treba podvući važnu činjenicu da su gastaldi, admiral i članovi stare Bratovštine bili zanatlije, građani-neplemići, slavenskog porijekla, pa je tako značajna društveno-ekonomska sfera života u doba stranih vladavina ipak bila pod njihovim znatnim uticajem, iako brižljivo nadzirana.

A u doba kada je moderna država preuzela sve funkcije koje su ranije imale zanatlijske bratovštine, spomenuta memorijalna organizacija pod savremenim imenom „ Bokeljska mornarica „, i danas održava tradicije, nastupajući sa glavnim odredom u tradicionalnoj nošnji, sa starinskim oružjem, i igra svoje Kolo sa elementima srednjevjekovne simbolike, prilikom proslave uzaštitnika grada sv. Tripuna, 3 februara, i , u novije doba, još na dan kada je 1463. god. proglasila svoj Statut (26 juna).

Pored toga bavi se izučavanjem pomorske prošlosti i tradicija, na okruglim stolovima i raznim tribinama, kao i održavanju veza sa sličnim organizacijama i pomorskim školama i fakultetima u CrnojGori i svijetu.

